

Öğrenci Günlükleri ile Yurttaşlık Okuryazarlığı*

Civic Literacy Through Student Diaries

Mehmet Topal, Sibel Oğuz Haçat

Yazar Bilgileri

Mehmet Topal Dr., Çankırı İl Millî Eğitim
Müdürlüğü,mehmettopal2013379@gmail.com**Sibel Oğuz Haçat** Doç. Dr., Kastamonu
Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal
Bilimler Eğitimi,
soguz@kastamonu.edu.tr

ÖZ

Yurttaşlık okuryazarlığı demokratik bir toplum yapısında temel rol oynar. Bireylerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerini geliştirmek için okullarda sistematik çalışmalar yapılmalıdır. Okullar, öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı eğitimi almaları için tasarlanmalı, kullanılan öğretim yaklaşımları ve edinilen bilgileri uygulamaları için fırsatlar sunmalıdır. Bu araştırmanın amacı yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı yolu ile öğrencilerin demokratik sürece başarılı bir şekilde katılabilmeleri için gerekli bilgi ve beceriler ile donatmak ve yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin artması için tasarlanan öğretim yaklaşımlarının etkililiğini ortaya koymaktır. Araştırma eylem araştırması ile desenlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim yılında Düzce ili Kaynaşlı ilçesinde bir ortaokulda öğrenim gören 25 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma 14 hafta-35 saatlik bir süreci kapsamaktadır. Araştırmada katılımcıları belirleme de olasılık olmayan örnekleme yöntemi ve bu yöntemin türlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrenci günlükleri kullanılmıştır. Araştırmada veriler içerik analiz ile çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla birlikte öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinde gelişim gösterdikleri tespit edilmiştir. Öğrenci günlüklerinde eğitim programına yönelik öğrencilerin olumlu değerlendirmelerde bulundukları tespit edilmiştir. Eğitim programının öğrencilere beceri ve değer kazandırmada etkili olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler öğrencilerinin keşfetme sürecinde onların yaşamlarına odaklanarak sorular sorma ve etkileşim kurmayı kolaylaştıran etkinlikler düzenleyebilir. Yurttaşlık okuryazarlığını geliştirmek için tasarlanmış etkinlikler yapılabilir.

Makale Bilgileri

ABSTRACT

Anahtar Kelimeler

Eğitim
Yurttaşlık okuryazarlığı
Öğrenci günlükleri
Beceri

Keywords

Education
Civil literacy
Student diaries
Skill

Makale Geçmişi

Geliş: 25.11.2024
Kabul: 11.02.2025

Civic literacy plays a fundamental role in a democratic society. Systematic studies should be conducted in schools to develop individuals' civic literacy competencies. Schools should be designed for students to receive civic literacy education and should provide opportunities for students to apply the teaching approaches used and the knowledge acquired. The aim of this research is to equip students with the necessary knowledge and skills to successfully participate in the democratic process through a civic literacy training program and to reveal the effectiveness of teaching approaches designed to increase civic literacy competencies. The research was designed with action research. The study group consisted of 25 students studying at a secondary school in the Kaynaşlı district of Düzce province in the 2022-2023 academic year. The study covered a period of 14 weeks and 35 hours. In determining the participants in the study, non-probability sampling method and specifically convenience sampling method, were preferred. Student diaries were used as data collection tools in the research. The data in the research were analyzed with content analysis. Based on the research findings, it was determined that students improved their civic literacy competencies with the civic literacy training program. It was determined that students made positive evaluations about the training program in their diaries. It was determined that the training program was effective in providing students with skills and values. Teachers can organize activities that facilitate asking questions and interacting by focusing on their students' lives during the discovery process. Activities designed to develop civic literacy can be carried out.

*Bu çalışma ikinci yazar danışmanlığında, birinci yazar tarafından hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

Makale Türü

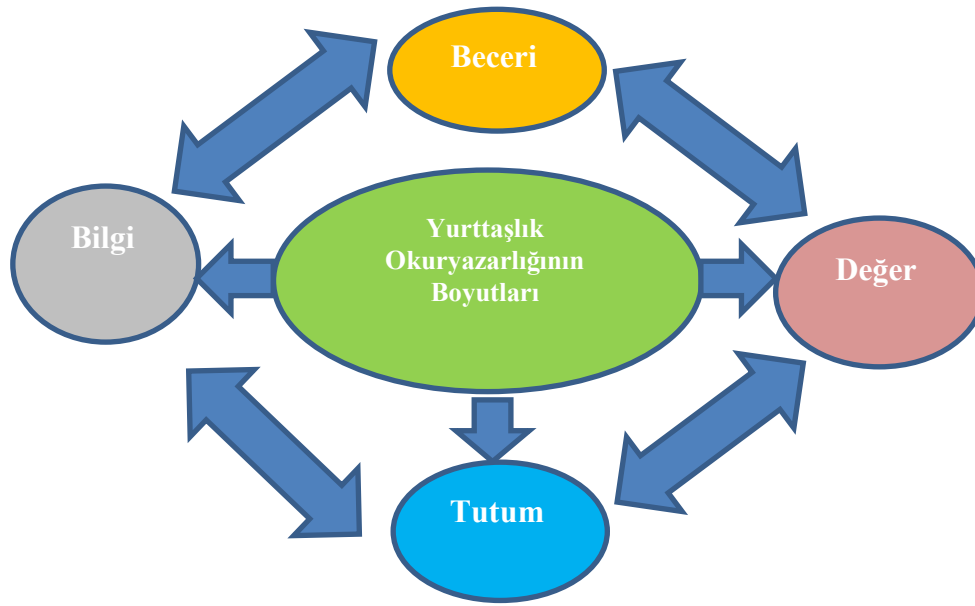
Araştırma

Önerilen Atıf

Topal, M. & Oğuz-Haçat, S. (2025). Öğrenci günlükleri ile yurttaşlık okuryazarlığı. *TEBD*, 23(1), 613-640.
<https://doi.org/10.37217/tebd.1591252>

Giriş

Yurttaşlık okuryazarlığı devletin işleyiş sürecini anlama, ulusal ve küresel düzeyde yurttaşlık hak ve yükümlülüklerinin nasıl uygulanacağını bilme, yurttaşlık kararlarının yerel ve küresel etkileri hakkında bir anlayışa sahip olmayı içermektedir (Partnership for 21st Century Skills, 2009). Yurttaşlık okuryazarlığı adil ve eşit bir toplum oluşturmak için bireyin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri, tutum ve değerleri içerir (California State University Monterey Bay [CSUMB], 2005). Bu bağlamda yurttaşlık okuryazarlığının bilgi, beceri, değer ve tutum boyutu bulunmaktadır (Teitelbaum, 2010). Bu boyutlar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Yurttaşlık okuryazarlığının boyutları

Yurttaşlık okuryazarlığının bilgi boyutu, bireyin toplum içerisinde aktif olabilmesi için gerekli olan yurttaşlık bilgisine sahip olmasını içerir. Yurttaşlık bilgisine sahip olan birey, devletin yapısı ve işleyişiyle ilgili kararların şekillendirildiği siyasi süreç hakkında temel bir anlayış oluşturur (Hylton, 2015). Yurttaşlık okuryazarlığının değer boyutu, demokratik yaşam, özgürlük, bireysel farklılıklara saygı, sorumluluk, adalet ve eşitliği kapsamaktadır (Parker ve Jarolimek, 1997). Yurttaşlık okuryazarlığının tutum boyutu iki ilkeye odaklanmaktadır: (1) Bireyin olay ve olgulara yönelik sadece ne hissettiğini değil, aynı zamanda neden böyle hissettiğine yoğunlaşılmasıdır. (2) Bireyin şiddete ve adaletsizliğe karşı duyarlı olması ve başkalarının acılarını nasıl algıladığıdır (Keegan, 2021). Yurttaşlık okuryazarlığının beceri boyutu, problem çözme, eleştirel düşünme, karar verme, katılım, iş birliği, iletişim ve yaratıcılık gibi birtakım becerileri içermektedir (Print, 1999). Bireylerde keşfetme, eleştirel düşünme, iletişim, kültürel çeşitliliği zenginlik kabul etme gibi yetkinlikleri geliştirilmesi yurttaşlık okuryazarlığının sorumluluk alanını kapsamaktadır (Da Silva ve Vaz, 2013, s. 4).

Yurttaşlık okuryazarlığı dört geniş sorumluluk alanını içermektedir. Bunlar bilgi edinmek, herhangi bir konuda fikir oluşturmak ve ifade etmek, iş birliği içerisinde çalışmak ve toplumu güçlendirmek için eyleme geçmektir (Wilson, 2002, s. 4). Bu bireyler bilgi, ahlak, ekonomik, politik, bilimsel yargılarda bulunma ve katılım yeteneğine sahiptir (Newell ve Davis, 1988, s. 29). Bu beceri sadece siyasi bilgiyi değil, bu bilgiyi siyasi katılım yoluyla uygulama isteğini de kapsar. Yurttaşlık okuryazarlığının katılımcı yönü, seçim kurumlarının seçmenlere açık ve anlamlı bir siyasi alternatif sunmasıdır (Milner, 2002, s. 238). Yurttaşlık okuryazarlığı, yurttaşlık ve demokrasi bilincini bireylerde güçlendirmektedir (Lin, 2010, s. 550). Yurttaşların çıkarları, beklentileri, özgürlükleri, gereksinimleri hakkında temel bir anlayış oluşturur (Mezhova, 2013). Bağımsızlık bildirgesi, ülkenin anayasası ve haklar bildirgesinin tarihi felsefesi ve metninin anlaşılmasına vurgu yapan yurttaşlık okuryazarlığı; yurttaşlığın, kurucu belgelerin köklerini tanıma, hukuk sistemi, ifade özgürlüğü, dini özgürlük, kanun önünde eşitlik gibi değerlerin içselleştirildiği bir anayasal kültürü ifade eder. Anayasal ve tarihsel kökenlerinde yer alan değerlerin yurttaşlar tarafından bilinmesi çağdaş siyasi söylemin doğasını oluşturur. Böylece farklı yurttaş gruplarının birlikte yaşaması kolaylaşır (Kennedy vd., 2011). Bu bağlamda yurttaşlık okuryazarlığı, bireyleri dinleme yeteneği ve isteği olarak anlaşılır. Yurttaş okuryazarı birey, diğer bireyleri dinleme becerisine sahiptir. Böylece bireyler ile duygusal bağlantılar kurar. Sosyal etkileşim, yurttaşlık okuryazarı bir bireyin niteliklerindendir (Kranich, 2005, s. 98).

Bireylerde yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliğine sahip olunmadan bir devletin gelişmesi beklenmez. Çünkü sivil toplumun oluşumu, müzakere kültürü, toplumsal yaşamın temel değerlerinin bireylerde yerleşmesi için bireylerin yurttaşlık okuryazarlığı becerisine sahip olması gerekir. Yurttaşlık okuryazarlığı ile bireyde değerleri düşünme, ahlaki gelişim, kamu kuruluşları, sosyalleşme, yurttaşlık eğitiminin içeriği ve eğitim kurumlarının pedagojik yapısı ile ilgili bilinç oluşur (Mezhova, 2013). Düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğü, kanun önünde eşitlik, sosyal ve siyasal haklar gibi tüm bireylerin sahip olması gereken temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi konusunda bilince sahip olan birey aktif yurttaş olarak toplumda yerini alır (Da Silva ve Vaz, 2013, s. 3).

Yurttaşlık okuryazarlığını destekleyen kurumlar ve politikalar, katılımı teşvik ederek bir döngü oluşturabilir. Bu durum yurttaşların adil sosyo-ekonomik düzen kurmalarına, yurttaşları kararlarından haberdar etmeye teşvik eder. Yurttaşlık okuryazarlığı bu nedenle hem amaç hem de araçtır. Kültürel korumacılık, seçim politikaları, gazetelere devlet desteğinin sunulması, siyasi reklamların düzenlenmesi, yetişkin eğitimi, seçim reformu, seçmen katılımı, sivil toplum kuruluşlarına üyelik (Milner, 2002, s. 239-240) internet kaynakları, kitle iletişim araçları, farklı dil, kültüre ait bilgiler ve materyaller, bireylerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerini artırır (Mezhova, 2013).

Yukarıda bahsedilen öğrencilerin ulaşması beklenen kazanımlar, içerik bilgisi ve öğrenme-öğretme durumları bir dersin öğretim programının temel unsurlarıdır. Bu bağlamda öğretim programının dört unsuru bulunmaktadır. Bunlar hedef, kapsam, eğitim durumları, ölçme ve değerlendirmedir. Ölçme ve değerlendirme eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez unsurudur. Bu çalışmada alternatif değerlendirme araçlarından biri olan günlüklerden yararlanılmıştır. Günlük yazmak bireylerin eleştirel düşünme, öz-farkındalık ve öz-yansıtma becerilerini geliştirmede önemli bir yoldur (Woll, 2013). Öğrenci günlükleri bireyin öğrenme sürecine yönelik öğrendiklerini kendi ifadeleriyle anlattıkları duygu ve düşüncelerini herhangi bir sınırlama olmadan özgürce ifade ettiği problem çözme eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştiği (McLeod ve Maimon, 2000) sorgulama, araştırma, gözlem ve öneri sunma gibi bilişsel gelişimlerine katkı sağlayan yazılı dokümanlardır (Uslu, 2009).

Yurttaşlık okuryazarlığı yurt dışında yapılan birçok araştırmanın konusu olmuştur. Yurttaşlık okuryazarlığı ile ilgili yapılan araştırmalar yurttaşlık okuryazarlığının tanımı (CSUMB, 2005; Faiz, 2018), yurttaşlık okuryazarlığının boyutları (Hylton, 2015; Parker ve Jarolimek, 1997; Teitelbaum, 2010), yurttaş okuryazarı olan bireyin nitelikleri (Da Silva ve Vaz, 2013; Kranich, 2005; Lin, 2010; Mezhova, 2013; Milner, 2002; Newell ve Davis, 1988; Oğuz-Haçat, 2021; Wilson, 2002) ile ilgili çalışmalar mevcuttur. Yurttaşlık okuryazarlığı Türkiye’de yeni tanınmaya başlayan bir konu niteliğindedir. Türkiye’de daha çok vatandaşlık olarak yer almaktadır. Alanyazın taraması sürecinde ulusal ve uluslararası alanyazında öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programına yönelik duygu ve düşüncelerini yansıttıkları öğrenci günlükleri ile karşılaşılmamıştır. Yurttaşlık okuryazarlığı ile ilgili araştırmalarda ortaokul öğrencileri için yurttaşlık okuryazarlığını geniş çerçevede ele alarak eğitim programına dönüştüren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada ortaokul öğrencilerine yurttaşlık okuryazarlığı için gerekli olan yetkinlikleri kazandırmak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda ortaokul öğrencilerini için çeşitli strateji, yöntem ve materyallerin kullanıldığı bir eğitim programı tasarlanmıştır. Ortaokul yıllarında verilecek yurttaşlık eğitiminin bireylerde yurttaşlık rollerinin ve sorumluluklarının geliştirilmesinde önemli bir zaman dilimi olduğu kabul görmektedir (Vontz ve Nixon, 1999).

Alanyazına katkıda bulunmak amacıyla öğrenci günlüklerinden yararlanılmıştır. Bu araştırmada, yurttaşlık okuryazarlığı öğretim etkinliklerinin öğrencilerin günlüklerine nasıl yansıttıklarını tespit etmek amaçlanmaktadır. Araştırmada “Yurttaşlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik düzenlenen öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı üzerine etkileri nelerdir?” sorusuna cevap aranacaktır.

Yöntem

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin yurttaşlık okuryazarlığına yönelik duygularını çeşitli yollarla artırma, iş birliği ve iletişim becerilerini geliştirme, öz yeterlilik inançlarını destekleme ve yurttaşlık yaşamına etkin katılım için gerekli bilgi ve becerileri kazandırmaya yönelik bileşenlerin analizini yaparak öğretici destekli bir model önerisinin ortaya konmasının amaçlandığı bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması ile desenlenmiştir.

Araştırmanın Deseni

Eylem araştırması bir problemi çözmek ya da bir uygulama hakkında bilgi elde etmek için kişisel ya da grup şeklinde yapılan bir araştırma desendir (Fraenkel ve Wallen, 2003). Eylem araştırması öğretimin niteliğini anlama ve artırma, geliştirmek ve iyileştirmek adına okul veya sınıf gibi gerçek ortamlarda çalışılmasıdır (Andrew, 2005, s. 21). Eylem araştırması dinamik bir süreci içerir. Katılımcılar iş birliği içerisinde çalışır. Uygulama odağı bulunur. Araştırmacı kendisi uygulama yapar. Uygulama aşamasına yönelik problemleri ortaya çıkarır. Problemin çözümüne yönelik veri toplar ve analiz eder. Araştırmanın bir eylem planı kapsamında ilerlemesi ve sonuçların paylaşılmasına olanak sağlar (Creswell, 2012, s. 586).

Araştırma, araştırmanın amacına ve içeriğine uygun olarak nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması ile desenlenmiştir. Geliştirilen eğitim programının süreç içerisinde işleyip işlemediğini belirlemek, öğrencilerdeki değişim ve gelişimi gözlemlemek, uygulamayı iyileştirmek, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerini ve öğrendiklerinin okul dışı yaşamda uygulamalarını sağlamak, araştırmacının da sürece dahil olarak ilk elden bilgiler elde etmesi gibi özellikler bakımından araştırmanın genel çerçevesine uygun olduğu düşünülmektedir. Araştırma öğretmen denetiminde ve araştırmacının doğrudan kendisi tarafından gerçekleştirilmesi sebebiyle katılımcı eylem araştırmasına uygun olduğu söylenebilir. Katılımcı eylem araştırması; iş birliğine ve sosyal etkileşime dayanan araştırma deseni olup, değiştirmeyi ve geliştirmeyi hedef edinmektedir (Hendricks, 2006). Araştırmada yurttaşlık okuryazarlığa yönelik bir eğitim modeli geliştirmek amaçlanmaktadır. Bu bağlamda katılımcı eylem araştırmasında bir araştırma planlanarak eğitimin geliştirilmesi, araştırmanın hedefiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Çalışmada araştırmacı katılımcı bir rol oynamıştır. Eylem planının hazırlanması ve uygulamaya konulmasında sorumluluğu üstlenmiştir. Okul dışı öğrenmelerin gerçekleştirildiği kurum ve kuruluşlarla, okula davet edilen uzman konuşmacılarla etkileşim halinde olmuştur. Ebeveynlerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Yapılacak etkinlikleri planlamıştır. Derslerde yapılan etkinliklerle alakalı günlük tutmuştur. Sınıf ortamını düzenlemiştir. Öğrencilerin günlük tutmasını sağlamıştır. Verileri analiz etmiştir.

Eylem Araştırma Süreci

Araştırmacı yurttaşlık okuryazarlık ile ilgili kapsamlı alanyazın çalışması yapmış ve alan uzmanlarından bilgiler edinmiştir. İhtiyaç analizi tespiti için kart topu örnekleme yöntemiyle gönüllülük esasına dayalı olarak farklı şehirlerde görev yapan 20 sosyal bilgiler öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden çevrim içi olarak gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere “Yurttaşlık okuryazarlığı sizin için ne ifade ediyor?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler yurttaşlık ifadesinin sosyal bilgilerin doğası olduğu, demokrasi, insan hakları, etkin vatandaş ve aktif vatandaşlığı yurttaşlık olarak algıladıklarını günümüzde bu kavramın çok önemli bir yere sahip olduğunu öğrencilere tek düze ya da klasik yöntemlerle değil de farklı yöntem ve tekniklerle aktarılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu nokta da araştırmanın etkinlikler üzerinden yapılması fikri doğmuştur. Ancak yurttaşlık okuryazarlığını daha önce hiç duymadıklarını kesin olmamakla birlikte yurttaşlık kavramının genişletilmiş hali olabileceğini söylemişlerdir.

Öğretmenlerin ardından yurttaşlık okuryazarlığının öğrenciler için ne ifade ettiğini ve yurttaşlık okuryazarlığını nasıl algıladıklarını öğrenmek amacıyla kompozisyon yazdırma düşüncesi gelişmiştir. Konuyla ilgili olarak Düzce ilinde dört okul belirlenmiştir. Araştırma 6. sınıflarla yürütüleceğinden dolayı bu okullarda görev yapan 6. sınıflara ders veren sosyal bilgiler öğretmenlerinden, öğrencilerine yurttaşlık okuryazarlık ile alakalı kompozisyon yazdırmaları için görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerin görev yaptıkları dört okulda şube sayısı fazla olduğu için 6. sınıflardan bir sınıf seçilmesi, sınıf listesine göre rastgele 10 öğrencinin kompozisyon yazması için belirlenmesi istenmiştir. Dört okulda belirlenen toplam 40 öğrenciye yurttaşlık okuryazarlık ile ilgili kompozisyon görevi verilmiştir. Kompozisyonlarda öğrencilerin yurttaşlık kavramını öğrenciler genel olarak vatandaşın devlete karşı görevleri, devlete bağlılık, yurt sevgisi biçiminde dar bir çerçeveden klasik biçimde nitelendirdikleri belirlendi. Kompozisyonlarda görev alan öğrencilere konu başlığı olarak yurttaşlık okuryazarlığı söylenmesine rağmen 40 kompozisyonun hiçbirinde bu kavramdan bahsedilmediği, öğrencilerin kavrama tamamen yabancı oldukları görülmüştür. Öğretmen ve öğrencilerle yapılan bu çalışmalar, araştırma için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2018) yurttaşlık ile ilişkilendirilen kazanımların öğrencilerde yurttaşlık okuryazarlığını geliştirmek için yapılan etkinliklerle kazandırılmasının uzun bir zamanı kapsayacağı düşünülmüştür. Çünkü araştırma için alınan iznin sınırlı süreyi kapsamaması, araştırmacının daha önce böyle bir çalışmada deneyim yaşamaması, çalışmanın ilk kez yapılıyor olması ve öğrencilere okul dışı yaşamla bağlantı kurmalarının istenmesi sebebiyle yurttaşlık okuryazarlık eğitim programına yönelik yedi kazanım oluşturulmuştur. Kazanımlar; “1. Toplumsal bir sorunu çözmek için yetkili organlarla iletişime geçer. 2. Kültürlerarası etkileşimi geliştirmeye yönelik faaliyetler yürütür. 3. Karar alma sürecinde özgürlüğün önemini fark eder. 4.

Gündemdeki haberleri ve güncel olayları analiz eder. 5. Toplum sorunlarına aktif olarak katılma konusunda sorumluluklarını değerlendirir. 6. Toplumsal birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik projeler tasarlar. 7. Okulun önemli bir parçası olduğunu hissedeceği organizasyonlar planlar.” şeklindedir.

Çalışma okul sonrası program olarak sunulmuştur. Ancak yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının sadece okul sonrası bir program olmadığı anlaşılmalıdır. Bu bağlamda yapılan alanyazın taraması, öğretim programı incelemeleri, eğitim bilimleri bölümü eğitim programları ve öğretim alanında bir uzman akademisyenin görüşleri doğrultusunda yenilenmiş Bloom taksonomisine uygun kazanımlar oluşturulmuştur. Oluşturulan kazanımlar yurttaşlık okuryazarlığı alanyazını ne derece kapsıyor? sorusuna cevap bulmak için vatandaşlık alanında çalışmaları olan uzman akademisyenin görüşüne başvurulmuştur. Alan uzmanından olumlu geri dönüt alınmıştır. Oluşturulan kazanımların yurttaşlık okuryazarlık alanyazını kapsamlı bir şekilde yansıtan, 4C öğrenme modelini (eleştirel düşünme, iş birliği, iletişim ve yaratıcılık) uygulayarak etkinlikler düzenlenmeye uygun, araştırma esaslı, soruna çözüm getirici, aktif sorumluluklar sağlayıcı bilgi ve beceri arttırıcı bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Yurttaşlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik önceki çalışmalarda yer alan tavsiyelerden yola çıkarak etkinlikler planlanmıştır. Planlanan etkinlikler ile yurttaşlık okuryazarlık çerçevesinin genişleyeceği, etkin ve kalıcı öğrenmelere imkân sağlayacağı düşünülmektedir. Oluşturulan kazanımlar alanyazınla desteklenerek yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı geliştirilmiştir. Bu eğitim modelinde dilekçe örnekleri topluma hizmet uygulamaları, konuk konuşmacılar, mektup arkadaşlığı projesi, güncel olaylar albümü, kurum ve kuruluş ziyaretleri yer almaktadır. Eğitim modelinin aşamaları şu şekildedir: Alanyazınca desteklenen ve uzman görüşleri doğrultusunda yurttaşlık okuryazarlığı ile ilgili kazanımlar oluşturulmuştur. Her kazanıma ilişkin yurttaşlık okuryazarlık ile ilgili etkinlik senaryolar hazırlanmıştır. Senaryolarla desteklenen her kazanıma ilişkin olarak yurttaşlık okuryazarlığı çerçevesinde etkinlik (dilekçe örnekleri, topluma hizmet uygulamaları, konuk konuşmacılar, güncel olaylar albümü, mektup arkadaşlığı, kurum ve kuruluş ziyaretleri) çalışmalar tasarlanmıştır. Eğitim programının uygulama aşamalarını içeren planlar hazırlanmıştır. Ders planlarının 5E öğrenme modeline göre (1) giriş, (2) keşfetme, (3) açıklama, (4) derinleştirme ve (5) değerlendirme basamaklarına göre hazırlanmıştır. Eğitim programına son hali verilmesi amacıyla uzman görüşlerine başvurularak gerekli düzeltmeler ile pilot ve ön uygulamaların yapılmasıdır.

Araştırmanın yapılacağı okula karar verilmesinin ardından 6/B sınıfı çalışma için uygun görülmüştür. Araştırma 14 haftayı kapsayacak bir biçimde okul ders saatlerinin dışında haftada bir gün iki ders saati olmak üzere toplamda 35 ders saatinde uygulanması planlanmıştır. Yedi kazanıma yönelik sekiz etkinlik üzerinden gerçekleştirilmesi planlanan uygulamalar için 22 saat tasarlanmıştır. “Toplumsal birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik projeler tasarlar.” kazanımının uygulama dersi

teorik olarak 20/12/2022 tarihinde okul dışı ders saati olarak gerçekleştirilmiştir. Bahsedilen kazanımın topluma hizmet uygulamaları etkinliği 23/12/2023 tarihinde iki saat olarak okul ders saati içerisinde gerçekleştirilmiştir. “Okulun önemli bir parçası olduğunu hissedeceği organizasyonlar planlar.” kazanımının uygulama dersi teorik olarak 03/01/2023 tarihinde okul dışı ders saati olarak gerçekleştirilmiştir. Bahsedilen kazanım için tasarlanan panel etkinliği 06/01/2023 tarihinde iki saat olarak okul ders saati dışında gerçekleştirilmiştir.

Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 04.08.2022 tarihinde toplantı sayısı 8 karar sayısı 13 ile araştırmanın etik kurul izni alınmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerine bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada katılımcıları belirleme de olasılık olmayan örnekleme yöntemi ve bu yöntemin türlerinden biri olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Olasılıklı olmayan örnekleme, nitel araştırma çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Eğer bir örneklemin seçimi, araştırmacının evren ile ilgili kendi bilgilerine veya çalışmanın amacına bağlı ise, bu tür örnekleme olasılıklı olmayan örneklemedir (Marczyk vd., 2005). Olasılıklı olmayan örnekleme yönteminin türlerinden olan kolay ulaşılabilir örnekleme tamamen mevcut olan, ulaşması hızlı ve kolay olan öğelere dayanır (Patton, 2005). Çalışmada araştırmacının uzun süredir okulun bulunduğu bölgede görev yapıyor olması, sosyo-kültürel yapısını bilmesi, çalışma için öğrenci, veli ve okul idaresiyle etkili iletişim kurulabileceğini düşünmesi, okulun öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle öğrencilerin heterojen yapıda olması, araştırmacıya yakınlığı ve kolay erişilebilirliği sebebiyle tercih edilmiştir. Araştırmanın yapılacağı okulda yer alan bir şubesi uygulama için belirlenmiştir. Sınıfın belirlenmesinde araştırmacının sınıf ile etkileşim içinde olması öğrencilerin iletişim, problem çözme, araştırma becerilerine sahip olmaları, verilen görevleri yerine getirmeleri, okul dışı faaliyetlere katılmada istekli olmaları, etkinliklerde gönüllü olarak görev almaları nedeniyle yurttaşlık okuryazarlığının gerektirdiği üst düzey düşünme becerilerini edinebilecekleri düşünülmüştür. Araştırmanın bütün süreçlerinde yer alan 25 öğrenci yer almaktadır. Öğrenci özellikleriyle ilgili betimsel veriler tablodaki gibidir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

<i>Öğrencilerin Demografik Bilgileri</i>		<i>n</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kız	9	36
	Erkek	16	64
Anne eğitim durumu	İlkokul	2	8
	Ortaokul	4	16
	Lise	12	48
	Üniversite	7	28
Baba eğitim durumu	İlkokul	4	16
	Ortaokul	4	16
	Lise	9	36
	Üniversite	8	32

Anne meslek durumu	Ev hanımı	10	40
	İşçi	7	28
	Öğretmen	4	16
	Memur	3	12
	Muhasebeci	1	4
Baba meslek durumu	İşçi	11	44
	Esnaf	5	20
	Memur	4	16
	Muhasebeci	2	8
	Şoför	1	4
	Yönetici	1	4
	Akademisyen	1	4
Yurttaşlık okuryazarlığını duyma durumu	Evet	-	-
	Kısmen	-	-
	Hayır	25	100
Güncel haberleri takip etme durumu	Evet	5	20
	Kısmen	13	52
	Hayır	7	28
Yurttaşlık konularına ilgi duyma	Evet	8	32
	Kısmen	9	36
	Hayır	8	32
Genel ağ kullanma durumu	Evet	21	84
	Kısmen	4	16
	Hayır	-	-
Kütüphaneden yararlanma durumu	Evet	8	32
	Kısmen	8	32
	Hayır	9	36

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin demografik bilgileri yer almaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin %64'ü erkek (n=16), %36'sı kızdır (n=8). Öğrencilerin anne eğitim durum oranları olarak %8'i ilkokul (n=2), %16'sı ortaokul (n=4), %48'i lise (n=12), %28'i üniversite (n=7) mezunudur. Öğrencilerin baba eğitim durum oranları olarak %16'sı ilkokul (n=4), %16'sı ortaokul (n=4), %36'sı lise (n=9), %32'si üniversite (n=8) mezunudur. Öğrencilerin annelerinin meslek durumları incelendiğinde %40'ı ev hanımı (n=10), %28'i işçi (n=7), %16'sı öğretmen (n=4), %12'si memur (n=3), %4'ü muhasebecidir (n=1). Öğrencilerin babalarının meslek durum oranları olarak %44'ü işçi (n=11), %20'si esnaf (n=5), %16'sı memur (n=4), %8'i muhasebeci (n=2) ve %4 oran ile akademisyen (n=1), yönetici (n=1) ve şofördür (n=1). Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin tamamı (n=25), yurttaşlık okuryazarlığını daha önce duymadıkları görülmektedir. Öğrencilerin %52'si güncel haberleri kısmen takip ederken (n=13), %28'si takip etmemekte (n=7), %20'si de güncel haberleri takip etmektedir (n=5). Öğrencilerin %36'sı yurttaşlık konularına kısmen ilgi duyarken (n=9), %32'si ilgi duymakta (n=8), %32'si de ilgi duymamaktadır (n=8). Öğrencilerin %84'ü genel ağı kullanmakta (n=21), %16'sı da kısmen kullanmaktadır (n=4). Öğrencilerin %36'sı kütüphaneden yararlanmazken (n=9), %32'si kısmen (n=8), %32'si de kütüphaneden yararlanmaktadır (n=8). Genel olarak öğrenciler yurttaşlık okuryazarlığını duymadıkları, güncel haberlere ve yurttaşlık konularına kısmen ilgi duydıkları, genel ağı büyük oranda kullandıkları ve kütüphaneden yararlanmadıkları ifade edilebilir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada bireylerin ön yargılarının ve kalıp yargılarının farkına varması eleştirel düşünme ve gözlem becerilerinin gelişmesi, ilgilerine yönelik farkındalık oluşturulması, yeteneklerinin sınırlarını görmeleri, kişisel gelişimleri ve benliklerini keşfetmelerini sağlamak için (Pietersen, 2002) süreç boyunca öğrencilerden günlük tutmaları istenmiştir. Öğrencilerin araştırma sürecinde tutmuş oldukları günlüklerden nitelikli veriler elde edilebilmesi için gerekli şartlar vardır. Bu şartlar şu şekildedir: Bireylere günlüğün nasıl tutulması gerektiği ile ilgili ipuçları verilmelidir. Araştırma sürecinin ilk zamanlarında günlükler yazılmakta olup süreç içerisinde günlük tutulması bırakılmaktadır. Ancak bu çalışma sürecinden yeterli verim alabilmek için doğru bir durum değildir. Bireylerin araştırma boyunca duygularının düşüncelerin deneyimlerinin uzun süreli kayıt altına alınması gereklidir. Günlükler kısa süreli belleğe dayalı veri toplama aracıdır. Çalışma sürecinde ne kadar çok öğrencinin günlük tutması sağlanırsa kapsamlı verilere ulaşılır. Çünkü bir öğrencinin unuttuğunu diğer öğrenci tamamlayabilir (Woll, 2013). Bu çalışmada yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulamalarına yönelik yapılan her etkinliğin ardından katılımcılara günlüklere nasıl yansıtmaları gerektiğine yönelik ipuçları verilmiş ve tüm katılımcıların araştırma süreci boyunca günü gününe günlük tutmalarına dikkat edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada öğrenci günlüklerinin değerlendirilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Görüşme, doküman incelemesi, gözlem şeklinde toplanan araştırma verileri başlangıçta üst üste birikmiş karmaşık bir örüntüdedir. Araştırma sonucunda elde edilen veri yığınına araştırmacı, içerik analizi yöntemiyle belirli kodlar şeklinde düzenleyerek okuyucunun kolaylıkla anlayabileceği bir hale getirir (Miles ve Huberman, 1994). Bu çalışmada içerik analizi, elde edilen verilerin derinlemesine incelenmek istenmesi, birbiriyle benzer nitelikte olan kavram ve temaların bütüncül olarak bir araya getirilmesi ve bunları okuyucuların anlayabileceği biçimde yorumlanabilmesi amacıyla tercih edilmiştir.

Verilerin toplanmasının ardından katılımcılara birden başlanarak sayılar ile kod verilmiştir. Öğrenci günlüklerinin değerlendirilmesinde cinsiyet faktörüne dikkat edilerek KÖ-1, EÖ-2 (Kız Öğrenci 1, Erkek Öğrenci 2) biçiminde kodlar ile adlandırılmıştır. Kodlamalar araştırmacılar tarafından belli zaman aralıklarıyla ayrı ayrı yapılmıştır. Yapılan kodlamalar araştırmacılar tarafından birleştirilmiştir. Kodlamalarda araştırmacılar %90 görüş birliğine varmışlardır. Öğrenci günlükleri sonucunda elde edilen bulgular uygun biçimde düzenlenerek gruplandırılmış ve tablolarda gösterilmiştir.

Araştırma için alanyazın kapsamlı bir şekilde taranmıştır. Araştırmacı, araştırma süreci boyunca tarafsız bir tutum sergilemeye özen göstermiştir. Araştırmacı uzun süreli etkileşimde

bulunduğu bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik durumu hakkında bilgi sahibi olup sahayı tanımaktadır. Ayrıca araştırma okulunda görev yapması sebebiyle uzun süreli gözlem yapabilme fırsatı elde etmiştir. Veri kaybını engellemek amacıyla ortamda zaman geçirerek gözlemler yapılmıştır. Araştırmada uygulama sürecinin bütün aşamaları ayrıntılı biçimde betimlenmiştir. Ayrıntılı betimleme yapılırken ham veri kavram ve temalara göre düzenlenmiştir. Veri seti zengin ve birbirini tamamlayan birden fazla veri kaynağına sahip olacak biçimde tasarlanmıştır. Veri analizinde araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılan kodlama parçaları birleştirilmiştir. Verinin doğasına bağlı kalınarak herhangi bir yorum yapılmadan verilerin analizi yapılmış analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir. Veriler bağlamına uygun ve özgün yollarla yorumlanmıştır.

Bulgular

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının öğrenci günlüklerine yansımaları nasıldır? Araştırma sorusuna ilişkin öğrenci günlüklerinin içerik analiziyle çözümlenmesi sonucunda dört kategori oluşturulmuştur; (1) öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi (2) yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının değerlendirilmesi (3) yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler ve (4) yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerlerdir.

Öğrencilerin Yurttaşlık Okuryazarlığı Yetkinliklerinin Gelişimine Yönelik Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

Günlüklerden elde edilen verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda oluşturulan öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisine ilişkin bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Yurttaşlık Okuryazarlığı Yetkinliklerinin Gelişimine İlişkin Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

<i>Yurttaşlık Okuryazarlığı Yetkinliklerinin Gelişimi</i>	<i>f</i>
Kültürel etkileşim	14
Toplumsal sorunlara çözüm üretme	13
Toplumsal sorunlara neyin sebep olduğunu sorgulama	11
Toplumsal sorunların çözümü için yetkilileri tanıma	9
Güncel olayları takip etme	8
Yasal hakları bilme	8
Yerel yönetimleri tanıma	7
Merkezi yönetimleri tanıma	5
Farklı bakış açılarını görme	4
Toplam	79

Tablo 2’de yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda yapılan içerik analizi ile öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular yer almaktadır. Yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisine 9 farklı kodda toplam 79 frekans (f=79) bulunmuştur.

Yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisi çerçevesinde günlüklerde kültürel etkileşim öne çıkan bulgudur (f=14). Öğrenci günlüklerinde kültürel etkileşim koduna yönelik örnek cevaplar şu şekildedir:

EÖ-2: *“Bizim kültürümüzde onlara farklı gelmiş olabilir. Ama olsun onlarda farklı bir kültür öğrendi. Ben gibi mektup arkadaşım da mutlu olmuştur.”*

KÖ-18: *“Mektup arkadaşım bana Gaziantep’i anlatmış. Anlattığına göre Gaziantep çok güzel bir şehirmiştir. Bir de yemekleri güzeldir.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisi çerçevesinde toplumsal sorunlara çözüm üretme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgulardandır (f=13). Öğrenci günlüklerinde toplumsal sorunlara çözüm üretme koduna yönelik örnek cevaplar şu şekildedir:

EÖ-6: *“Kadın cinayetleri yaşanıyor. Yetkililere ulaşarak durumu anlatmalıyım.”*

KÖ-7: *“Trafikte kurallara uymayan sürücüler trafikte beni korkutuyor. Ceza çok verilmeli.”*

Kategori çerçevesinde toplumsal sorunlara neyin sebep olduğunu sorgulama öğrenciler tarafından günlüklerine yansıtılmıştır (f=11). Öğrenci günlüklerinde toplumsal sorunlara neyin sebep olduğunu sorgulama koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-10: *“Sorunlar kurallara uyulması için çıkıyor. Mesela trafikte.”*

Kategori çerçevesinde toplumsal sorunların çözümü için yetkilileri tanıma öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgulardandır (f=9). Öğrenci günlüklerinde toplumsal sorunların çözümü için yetkilileri tanıma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-16: *“Düğünlerde silah atıldığında orada bulunan herkes korkuyor. Silah atan birini görürsem polisi aramam gerekir.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisi çerçevesinde güncel olayları takip etme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgulardandır (f=8). Öğrenci günlüklerinde güncel olayları takip etme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-2: *“Önceden yaşanan olaylardan çok bilgim olmuyordu. Çünkü gazete okumuyordum. Gazete okuduğumdan beri olayları takip ediyorum.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisi çerçevesinde yasal hakları bilme günlüklerden elde edilen bulgudur (f=8). Öğrenci günlüklerinde yasal hakları bilme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-22: *“Evimizin yanındaki dere çok kirli ve pis kokuyor. Dilekçe yazarak bir çözüm bulmalıyım.”*

Kategori çerçevesinde yerel yönetimleri tanıma öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=7). Öğrenci günlüklerinde yerel yönetimleri tanıma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-5: “Seçim günü insanlar sandık başına gidip istedikleri adaya oy kullanmışlar. En fazla oyu bugün gittiğimiz belediye başkanı almış.”

Yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi kategorisi çerçevesinde merkezi yönetimleri tanıma öğrenciler tarafından günlüklere yansıtılmıştır (f=5). Öğrenci günlüklerinde merkezi yönetimleri tanıma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-24: “Kaymakam seçimle görev başına gelmiyor. Atanıyor.”

Kategori çerçevesinde farklı bakış açılarını görme bulgular arasındadır (f=4). Öğrenci günlüklerinde farklı bakış açılarını görme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-16: “Her zaman benim düşüncemin doğru olacak diye bir şey olmadığını bugün derste anladım. Düşüncem yanlışta olabilir.”

Veri seti incelendiğinde yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programında yer alan hedef kazanımları yapılan uygulamalar sonucunda öğrencilerin kazanmış oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin ulaştığı oldukları edinimler sonucunda yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin geliştiği söylenebilir. Aynı zamanda uygulanan eğitim programı sadece öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerini geliştirmekle kalmamış, yaşanan topluma karşı da tutku geliştirmelerine fırsat sunduğu değerlendirilebilir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı kazanımlarından olan kültürlerarası etkileşimin öğrenciler tarafından günlüklere en fazla yansıtılan ifade olduğu da görülmektedir.

Yurttaşlık Okuryazarlığı Eğitim Programının Değerlendirilmesine Yönelik Öğrenci Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

Öğrenci günlüklerinden elde edilen verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda oluşturulan yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının değerlendirilmesi kategorisine ilişkin bulgular Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Yurttaşlık Okuryazarlığı Eğitim Programının Değerlendirilmesine İlişkin Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

<i>Yurttaşlık Okuryazarlığı Eğitim Programının Değerlendirilmesi</i>	<i>f</i>
Farkındalık oluşturma	15
Eğlenceli olma	10
Özgüven sağlama	9
İstek ve beklenti oluşturma	8
Yaşama yakınlık	6
Yeni bilgiler öğrenme	5
Transfer edilebilirlik	5
Deneyim sağlama	4
Akran öğrenme	4
Merak uyandırıcı olma	2
Çok boyutlu öğrenme	2
Okul dışı öğrenme	1
Toplam	71

Tablo 3'te yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda yapılan içerik analizi ile öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular yer almaktadır. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının değerlendirilmesi kategorisinde 12 farklı kodda toplam 71 frekans ($f=71$) bulunmuştur.

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının farkındalık oluşturma öğrenci günlüklerinde öne çıkan bulgudur ($f=15$). Öğrenci günlüklerinde farkındalık oluşturma koduna yönelik örnek cevaplar şu şekildedir:

KÖ-20: *"Öğretmenimizin ödev olarak verdiği sağlık ile ilgili haberleri okudum. Günlük yürüyüş yapmak sağlığımızı olumlu yönde etkiler."*

EÖ-22: *"Beslenmeme dikkat etmezsem obez olabilirim. Birçok ülkede obez olan insan sayısının arttığını gördüm."*

EÖ-17: *"Sürekli marketten abur cubur şeyler yemek yerine süt içmem gerekli."*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programını öğrenciler günlüklerine eğlenceli olarak yansıtmıştır ($f=10$). Öğrenci günlüklerinde eğlenceli olma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-24: *"Bu ders çok eğlenceliydi. Öğretmenimizin sorusu üzerine hayattaki isteklerimi ve şikâyetlerimi söyledim. İlk kez ne istediğimi soran birisi olmuştu. İsteklerimi söyledikçe tüm isteklerim gerçekleşmiş gibi hissettim. Çok mutlu oldum."*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programını öğrenciler günlüklerine özgüvenlerini geliştirdiği şeklinde yansıtmıştır ($f=9$). Öğrenci günlüklerinde özgüven sağlama koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir.

EÖ-27: *"Öğretmenimizin bizim görüşümüzü alması kendimi değerli hissetmemi sağladı."*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı öğrencilerde istek ve beklenti oluşturduğu öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur ($f=8$). Öğrenci günlüklerinde istek ve beklenti oluşturma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-2: *"Büyüdüğüm zaman öğretmen olacağım. Hiç tanımadığım bir şehre gidip çocuklara öğretmenimizin bize öğrettiklerini ben de çocuklara öğreteceğim. Dilekçede yazdıracağım. Mektup arkadaşları da olacak. Kaymakamlığa gideceğiz. Yardım organizasyonu da yapacağız."*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programından edinilen kazanımları öğrenciler yaşamlarında uyguladıklarını günlüklerine yansıtmışlardır ($f=6$). Öğrenci günlüklerinde yaşama yakınlık koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-3: *"Kediler için kaselere su koydum. İnsanlara da yardım yapmalıyız ama kedilere de."*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı ile öğrenciler yeni bilgiler öğrendikleri günlüklerden elde edilen bulgularındandır ($f=5$). Öğrenci günlüklerinde yeni bilgiler öğrenme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-1: “Öğretmenimiz soru sordu. Aklımıza gelen fikirleri bizde söyledik. Öğretmenimiz hepsini tahtaya yazdı. Konuyu bu şekilde daha iyi anlamış oldum. Benim düşünemediğim düşünceleri arkadaşlarım söyledi.”

Öğrenciler yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programından elde ettikleri kazanımları transfer ettiklerini günlüklerden elde edilen bulgudur (f=5). Öğrenci günlüklerinde transfer etme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-25: “Gazetede köşe yazıları var. Köşe yazılarını okudukça daha fazla bilgi öğrendim. Öğrendiğim bilgileri de arkadaşlarımla paylaştım.”

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla öğrenciler deneyim kazandıklarını günlüklerine yansıtmıştır (f=4). Öğrenci günlüklerinde deneyim sağlama koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-6: “Konuları işlerken haklar, toplumumuz, güncel olaylar gibi konularda fikir üretme ve daha iyi bir toplumda yaşayabilmek için neler yapabileceğimi planlama fırsatım oldu.”

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının akran öğrenme fırsatı sunduğu öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=4). Öğrenci günlüklerinde deneyim sağlama koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-2: “Derste bilmediklerimizi birbirimizden öğreniyoruz. Diğer derslerdeki proje ödevlerim konusunda kesinlikle arkadaşlarımla fikirlerini almalıyım. Sınavlardan önce de birlikte çalışmak daha iyi olacak.”

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının merak uyandırıcı olduğu öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=2). Öğrenci günlüklerinde merak uyandırıcı olma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-5: “Bu derste anında bir şeyler yapıyoruz. Acaba diğer derste neler yapacağız. Merak ediyorum.”

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının çok boyutlu öğrenme sağladığı öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgularındandır (f=2). Öğrenci günlüklerinde çok boyutlu öğrenme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-23: “Derste her dakika bir etkinlik yaptık. Resimde çizdik, senaryoda cevapladık, sürekli fikirde sunduk dilekçe de yazdık. Zaman nasıl geçti anlamadım.”

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının okul dışı öğrenme imkânı sunması öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=1). Öğrenci günlüklerinde okul dışı öğrenme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-19: “Sadece sınıf içerisinde ders işlemedik daha önce kaymakamlığa gitmiştik bugün de belediye gittik. Dersleri okul dışında yaptığımızda aklımda daha çok bilgi kaldı.”

Veri seti incelendiğinde yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı öğrenciler tarafından olumlu yönde değerlendirilmiştir. Hazırlanan eğitim programının öğrenciler tarafından olumlu yönde

değerlendirilmesinde programın hedefe uygunluk, öğrenceye görelilik, yaşama yakınlık, transfer edilebilirlik, yakından uzağa, açıklık ve ekonomiklik gibi öğretimin temel ilkeleri göz önünde bulundurularak hazırlanmış olmasından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Ayrıca eğitim programında öğretim materyali olarak senaryolar, aile katılımı, yurttaşlık okuryazarlığını destekletici etkinlikler ve öğrenci ürün dosyası gibi birden çok aktivitenin yer almasından dolayı öğrenciler tarafından eğitim programı olumlu şekilde değerlendirilmiş olabilir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının öğrencilerde farkındalık oluşturduğu, eğlenceli olduğu, özgüven sağladığına yönelik bulgular öğrenci günlüklerinde en fazla karşılaşılan ifadeler olduğu görülmektedir.

Yurttaşlık Okuryazarlığı Becerilerinin Kazanılmasına Yönelik Öğrenci Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

Öğrenci günlüklerinden elde edilen verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda oluşturulan yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisine ilişkin bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Yurttaşlık Okuryazarlığı Eğitim Programıyla Kazandıkları Becerilere İlişkin Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

<i>Yurttaşlık Okuryazarlığı Eğitim Programıyla Kazanılan Beceriler</i>	<i>f</i>
İş birliği	9
İletişim	8
Empati	6
Medya okuryazarlığı	4
Araştırma	4
Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	3
Eleştirel düşünme	2
Yenilikçi düşünme	2
Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	2
Sosyal katılım	2
Problem çözme	2
Karar verme	1
Toplam	45

Tablo 4'te yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda yapılan içerik analizi ile öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular yer almaktadır. Yurttaşlık okuryazarlığı becerilerinin kazanılması kategorisine 12 farklı kodda toplam 45 frekans ($f=45$) bulunmuştur.

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisi çerçevesinde öğrenci günlüklerinde iş birliği öne çıkan bulgudur ($f=9$). Öğrenci günlüklerinde iş birliği koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-7: "Derste grup halinde çalışması çok güzel. Benim aklıma gelmeyen fikirler başka bir arkadaşımın aklına geldi. Birlikte yapıldığı zaman eksiklikler hemen başka arkadaşım tarafından tamamlandı."

Kategori çerçevesinde iletişim öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur ($f=8$). Öğrenci günlüklerinde iletişim koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-7: *“Derste arkadaşlarım birbirlerinin gözlerine bakarak konuşuyor. Herkes birbirini umursuyor.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı becerilerinin kazanılması kategorisi çerçevesinde empati öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular arasındadır (f=6). Öğrenci günlüklerinde empati koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-25: *“Öğretmenimiz derslerde siz bu durumda olsaydınız ne hissederdiniz? diye sordu. Ben de hemen kendimi o kişi yerine koyuyorum. Kendim o kişi oluyorum.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisi çerçevesinde medya okuryazarlığı öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=4). Öğrenci günlüklerinde medya okuryazarlığı koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-1: *“Haberleri takip ederken sadece televizyona bağlı kalmamalıyız. Gazetede okumalıyız. Her izlediğimiz haberin doğru olacak diye bir şey yok.”*

Kategori çerçevesinde araştırma becerisi öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=4). Öğrenci günlüklerinde araştırma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-2: *“Gazetede okuduğum haberi internetten de araştırdım.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisi çerçevesinde kalıp yargı ve önyargıyı fark etme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=3). Öğrenci günlüklerinde kalıp yargı ve önyargıyı fark etme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-10: *“Normal sınıf düzeninde yan yana oturmak istemediğim arkadaşımın bugünkü derste birlikte çalıştık. Tabii sadece ben değil birçok arkadaşım bunu yaşadı. Güzelce çalıştık. Ben ona karşı önceden ön yargılıydım. Kimseye karşı ön yargılı olmamam gerektiğini anladım.”*

Kategori çerçevesinde eleştirel düşünme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=2). Öğrenci günlüklerinde eleştirel düşünme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-16: *“Gazetede okuyarak her haberi biliyorum. Bazen bu olay neden böyle olmuş diye düşünüyorum.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisi çerçevesinde yenilikçi düşünme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular arasındadır (f=2). Öğrenci günlüklerinde yenilikçi düşünme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-5: *“Farklı fikirler ortaya koydukça en iyi çözüm yoluna ulaşabileceğimizi öğrendiğim için ne kadar çok fikir üretebilirim kendi hayatımda benim için iyi olacak.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisi çerçevesinde sosyal katılım öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular arasındadır (f=2). Öğrenci günlüklerinde sosyal katılım koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-13: “Annem, babam, arkadaşlarım, okul müdürü ve öğretmenlerimiz okulumuzun daha iyi görünmesi için konuşmalar yaptık.”

Kategorisi çerçevesinde problem çözme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=2). Öğrenci günlüklerinde problem çözme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-14: “Öğretmenimiz soru sordu. Bu soruların birden çok cevabı vardı. Herkes fikrini söyledi. Böylece farklı çözüm yolları bulduk. Herkes istediği çözüm yolunu kullanarak sorunu çözüme kavuşturabildi.”

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler kategorisi çerçevesinde karar verme öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=1). Öğrenci günlüklerinde karar verme koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-18: “Hakkım olan eğitimden daha iyi yararlanabilmem için öğretmenlerim, ailem, müdür iş birliği halinde çalışma kararı aldılar.”

Veri seti incelendiğinde yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda öğrencilerin birden fazla beceriyi kazandıkları tespit edilmiştir. Bu becerileri kazanmalarında eğitim programı için hazırlanan kazanımların ve yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programını destekleyici etkinliklerin öğrencilerde birden çok beceriyi geliştirmeye uygun olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının grup çalışmasına uygun olması sonucunda iş birliğinin öğrenciler tarafından günlüklere en fazla yansıtılan beceri olduğu görülmektedir.

Yurttaşlık Okuryazarlığı Değerlerinin Kazanılmasına Yönelik Öğrenci Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

Öğrenci günlüklerinden elde edilen verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda oluşturulan yurttaşlık okuryazarlığı değerlerinin kazanılması kategorisine ilişkin bulgular Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Yurttaşlık Okuryazarlığı Değerlerinin Kazanılmasına İlişkin Günlüklerinden Elde Edilen Bulgular

<i>Yurttaşlık Okuryazarlığı Eğitim Programıyla Kazanılan Değerler</i>	<i>f</i>
Sorumluluk	10
Özgürlük	8
Yardımlaşma	5
Saygı	4
Duyarlılık	4
Eşitlik	3
Dayanışma	1
Toplam	35

Tablo 5’te yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda yapılan içerik analizi ile öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular yer almaktadır. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerler kategorisine 7 farklı kodda toplam 35 frekans (f=35) bulunmuştur.

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerler kategorisi çerçevesinde sorumluluk öğrenci günlüklerinde öne çıkan bulgudur (f=10). Öğrenci günlüklerinde sorumluluk koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-12: *“Projelerde bana verilen görevleri yerine getirerek sorumluluklarımı yerine getirdim.”*

Kategori çerçevesinde özgürlük öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=8). Öğrenci günlüklerinde özgürlük koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-22: *“İstediğim haberi seçtim. İstediğim gibi yorumladım. Kendi düşüncemi arkadaşlarıma da anlattım. Albümü hazırlarken de sevdiğim renklerle boyadım. İstediğimi yapmayı ben severim.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerler kategorisi çerçevesinde yardımlaşma öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=5). Öğrenci günlüklerinde yardımlaşma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-24: *“Çevremde ihtiyaç sahibi insanların kimler olduğunu belirlemeye başladım. Belirledikten sonra annem ve babamla paylaşacağım. İhtiyaç sahibi insanlara yardım etmek beni mutlu edecek.”*

Kategori çerçevesinde saygı öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=4). Öğrenci günlüklerinde saygı koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-2: *“Kardeşimle hiç iyi anlaşamıyoruz. Bu benim için sorun. Bu sorunu çözmek için çabalayacağım. Önce kardeşimin konuşmalarına saygı duyarak başlayacağım.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerler kategorisi çerçevesinde duyarlılık öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgular arasındadır (f=4). Öğrenci günlüklerinde duyarlılık koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-13: *“Arkadaşlarıma birlikte çöpleri toptasak ne güzel olurdu.”*

Kategorisi çerçevesinde eşitlik öğrenciler tarafından günlüklerine yansıtılmıştır (f=3). Öğrenci günlüklerinde eşitlik koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

KÖ-25: *“Bu derste herkes birbiriyle eşit. Çünkü herkesin söz söyleme hakkı var. Herkes aklına geleni söylüyor.”*

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerler kategorisi çerçevesinde dayanışma öğrenci günlüklerinden elde edilen bulgudur (f=1). Öğrenci günlüklerinde dayanışma koduna yönelik örnek cevap şu şekildedir:

EÖ-3: *“Hep birlikte ihtiyacı olan insanlara ulaşmak daha kolay olur. Bizim yaptığımız gibi herkes bir işe koşturarak işler hemen biter.”*

Veri seti incelendiğinde yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda öğrencilerin birden fazla değeri kazandıkları tespit edilmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim

programının öğrencilere toplumsal değerleri kazandırmada etkili olduğu söylenebilir. Öğrenciler tarafından sorumluluk değerinin günlüklere en fazla yansıyan değer olduğu görülmektedir.

Tartışma

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda öğrenci günlüklerinden elde edilen veriler dört kategoride değerlendirilmiştir. Bu kategoriler öğrencilerin yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin gelişimi, yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının değerlendirilmesi, yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan beceriler ve yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla kazanılan değerlerdir. Alanyazında yer alan çalışmalarda yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliğine sahip olan bireylerin nitelikleri ve yurttaşlık okuryazarlığına sahip olmanın bireye sağladığı faydalar üzerinde durulmuştur. Faiz (2018) çalışmasında yurttaşlık okuryazarlığını bireyin toplumda etkin bir biçimde yer alabilmesi, yaşamış olduğu toplumu değiştirebilmek için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmasını ifade ettiğini belirtmiştir. Wahlström (2022) çalışmada yurttaşlık okuryazarlığını, çoğulcu bir dünyada sorumlu davranışlar sergileme olarak ifade etmiştir. Yurttaş okuryazarlığının bu ahlaki yönünün dünya hakkında bilgi sahibi olmakla yakından ilişkili olduğunu belirtmiştir. Morgan (2016) yurttaş okuryazarlığını, bilinçli eylemde bulunma ve aktif bir vatandaş olarak topluma dahil olabilecek bilgiye sahip olma olarak nitelendirmiştir. Hylton (2018) çalışmada yurttaşlık okuryazarlığını, yurttaşlık katılımın önemli bir belirleyicisi olarak ifade etmiştir. Yurttaşlık katılımı, toplumsal sorunları ele almak ve toplum çıkarlarına yönelik harekette bulunmak olarak belirtmiştir. Oğuz-Haçat (2021) çalışmasında yurttaş okuryazarı bir bireyin; bilgi toplama, kaynakları kullanma, devlet hakkında bilgi edinme, hak ve sorumlulukları yerine getirme, hedefler oluşturma, teknolojiyi kullanma ve teknolojinin getirdiği değişime uyum sağlama gibi özellikleri sahip olduğunu ifade etmiştir. Literacy (2009) çalışmasında yurttaşlık okuryazarlığını, bireyin nasıl bilgi sahibi olunacağını bilmesi, yurttaşlık yaşamına etkin bir şekilde katılması ve haklarını kullanması olarak ifade etmiştir. Wilson (2002) çalışmada yurttaş okuryazarı bireylerin hak ve sorumluluklarını bildiğini belirtmiştir. NCSS (2013) yurttaş okuryazarı bireylerin toplumsal sorunları çözmek için diğer bireyleri organize etme, sorunları gruplar halinde çözme, topluluk önünde konuşma, dilekçe verme, protesto etme, oy verme gibi kamu politikasını etkileyebilecek etkili yurttaşlar olduğunu vurgulamıştır. Wilson (2002) çalışmada yurttaş okuryazarı bireylerin bilgi sahibi olma, toplumdaki bireylerle birlikte çalışmaya gönüllü olma, yaşadıkları toplumu daha iyi hale getirmek için harekete geçme, fikir ve görüşlerini paylaşma gibi dört sorumluluk alanına sahip olduğunu vurgulamıştır. Diamond (2008) çalışmasında yurttaş okuryazarı bireylerin; başkalarının bakış açılarını anlayabilme, oy verme, aday olma, bireysel inanç, düşünce ve konuşma özgürlüğü gibi özelliklere sahip olduklarını belirtmiştir. Galston (2020) çalışmasında yurttaş okuryazarı bireylerin farklı inanç ve bakış açılarına sahip bireylerle yurttaşlık alanını paylaştıklarını, kendileriyle aynı fikirde olmayanlara saygı duyduklarını

ifade etmiştir. Wilson (2002) çalışmada yurttaş okuryazarı bireylerin çeşitli değerlere, inançlara ve kültürlere saygı duyduğunu belirtmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla öğrencilerin sağlamış oldukları beceri edinimleri ile yapılan çalışmalarda ifade edilen yurttaş okuryazarı bireylerde olması beklenen yetkinliklerin örtüştüğü görülmektedir.

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı öğrencilere bilişsel, duyuşsal ve davranışsal anlamda katkı sunduğu görülmektedir. Alanyazında yurttaşlık eğitiminin bireylere kazandırmak için izlenebilecek yollar üzerinde duran çalışmalar mevcuttur. Reed ve Johnson (2000) yapmış oldukları çalışmada yurttaşlık eğitiminin yaparak yaşayarak öğrenilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Englund (2016) çalışmasında yurttaşlık eğitimi programlarının bireyler arası etkileşimin yaşanabileceği, farklı görüşlerin olduğu, farkındalık sağlayıcı bir şekilde tasarlanmasını önermektedir. Clabough ve Clyde (2021) tarafından yapılan çalışmada eğitimde ve toplumda demokrasi ancak açıklık ve düşünce özgürlüğü ile gelişebileceği ifade edilmiştir. Toplumsal sorunlarda konuşmaları yasaklamak yerine, öğrencileri geçmişin ve günümüzün kalıcı sosyal sorunlarına dair çoklu bakış açılarını keşfetmeye teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programında çok boyutlu öğrenmeler sunularak farklı bakış açılarını öğrencilerin keşfetmesi sağlanmaya çalışılmıştır. NCSS (2018) yurttaşlık eğitiminde sosyal ve duygusal öğrenmenin üzerinde durmuştur. Bireyin kendi fikrini açıkça yansıttığında toplumsal hayatta verimli olabileceğini belirtmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının öğrencilerde özgüven geliştirici olduğu elde edilen verilerdendir. Alanyazında yer alan çalışmalarda araştırma sonuçları benzer niteliktedir.

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması ile öğrenci günlüklerinden elde edilen verilerde öğrencilerin birden fazla beceriyi kazandıkları belirlenmiştir. Kazanılan bu beceriler iş birliği, iletişim, empati, medya okuryazarlığı, araştırma, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, eleştirel düşünme, yenilikçi düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, sosyal katılım, problem çözme ve karar vermedir. Alanyazında yer alan çalışmalarda yurttaşlık eğitiminin öğrencilere beceri kazandırmada etkili olduğu görülmüştür. Lee (2002) çalışmada yurttaşlık eğitiminin sorgulama, eleştirel düşünme, hoşgörü ve etkileşimli bir şekilde öğretiminin gerekliliğine vurgu yapmıştır. LeCompte vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada güncel olayların yurttaşlık eğitiminde kullanılması sonucunda öğrencilerde eleştirel düşünme ve analiz becerilerinin geliştiği tespit edilmiştir. Garrison (1996) çalışmada başka birinin bakış açısıyla olay ya da olgulara bakıldığında bireyin kendi önyargılarından sıyrılabilceğini belirtmiştir. Shah vd. (2009) tarafından yapılan çalışmada yurttaşlık okuryazarlığının öğrencilerde gelişimini sağlamak için iletişim becerisi, karar verme becerisi, kişilerarası beceriler ve yaşam boyu öğrenme becerileri olmak üzere dört temel okuryazarlık becerisinin belirli bir süreçte geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. LeCompte vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada yurttaşlık eğitiminde güncel olayların kullanılması sonucunda

öğrencilerin, düşüncelerini ifade ettikleri, farklı görüşleri dikkatle dinledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Hoelzle (2012) araştırmasında güncel olayları eğitim programına dahil sonucunda öğrencilerin dil becerileri, kelime bilgisi, okuduğunu anlama, eleştirel düşünme, problem çözme, sözlü anlatım ve dinleme becerilerini geliştirdiğini tespit etmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla öğrencilerin sağlamış oldukları beceriler ile yurttaşlık okuryazarlığına yönelik yapılan çalışmaların benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması sonucunda öğrenci günlüklerinin çözümlenmesi ile öğrencilerin birden fazla değeri kazandıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin edindikleri bu değerler; sorumluluk, özgürlük, yardımlaşma, saygı, duyarlılık, eşitlik ve dayanışmadır. Alanyazında yer alan çalışmalarda yurttaşlık eğitiminin öğrencilere değer kazandırmada etkili olduğu görülmüştür. NCSS (2013) öğretmenlerin öğrencilerin yaşamları için önemli olarak gördükleri güncel yerel, ulusal ve uluslararası konu ve olayları eğitime dahil etmeleri gerektiğini önermiştir. Güncel olayların sınıf ortamında tartışılması ile öğrencilerde nezaket, açık fikirlilik, uzlaşma ve çeşitliliğe hoşgörü gibi demokratik değerlerin gelişeceğini vurgulamıştır. Counts (2004) tarafından yapılan çalışmada yetkin ve sorumlu vatandaşlık için bireylerde geliştirilmesi gereken değerlerin güvenilirlik, saygı, sorumluluk ve adalet olduğu belirtilmiştir. Quigley ve Bahmueller (1991) çalışmada yurttaşlık eğilimlerinin temel prensipleri arasında nezaket, saygı, bireysel sorumluluk, öz disiplin, yurttaşlık bilinci, açık fikirlilik, uzlaşma, çeşitliliğe hoşgörü, sabır, sebat, şefkat, cömertlik ve ulusa sadakatin yer aldığını belirtmiştir. Wahlström (2022) yapmış olduğu çalışmada yurttaşlık okuryazarlığı çoğulcu bir dünyada sorumlu davranmayı içerdiğini belirtmiştir. Dünyada sorumlu davranmanın üç unsurunu saygı, farklı görüşleri dinleme ve nezaket olarak belirtmiştir. Yapılan çalışmalarda yurttaşlık eğitimi yoluyla bireylerin kazanması beklenen değerlerin yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı yoluyla edinim sağladıkları görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programının uygulanması ile öğrencilerde; kültürel etkileşim, toplumsal sorunlara çözüm üretme, toplumsal sorunlara neyin sebep olduğunu sorgulama, toplumsal sorunların çözümü için yetkilileri tanıma, güncel olayları takip etme, yasal hakları bilme, merkezi ve yerel yönetimleri tanıma ve farklı bakış açılarını görme konularında yurttaşlık okuryazarlığı yetkinliklerinin arttığı tespit edilmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programı öğrenciler tarafından günlüklerde olumlu bir şekilde yansıttıkları verilerin çözümlenmesi ile tespit edilmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programını öğrenciler; farkındalık oluşturma, eğlenceli bulma, istek ve beklenti oluşturma, yaşama yakınlık, yeni bilgiler öğrenme, transfer edilebilirlik, deneyim sağlama, akran öğrenme, merak uyandırıcı olma, çok boyutlu öğrenme ve okul dışı öğrenmeye imkân tanınması şeklinde değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla öğrenciler iş

birliği, iletişim, empati, medya okuryazarlığı, araştırma, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, eleştirel düşünme, yenilikçi düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, sosyal katılım, problem çözme ve karar verme becerilerini kazandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yurttaşlık okuryazarlığı eğitim programıyla öğrenciler sorumluluk, özgürlük, yardımlaşma, saygı, duyarlılık, eşitlik ve dayanışma değerlerini kazandıkları belirlenmiştir.

Öğretmenler öğrencilerinin keşfetme sürecinde onların yaşamlarına odaklanarak sorular sorma ve etkileşim kurmayı kolaylaştırıcı etkinlikler düzenleyebilir. Yurttaşlık okuryazarlığını geliştirmek için tasarlanmış etkinlikler yapılabilir. Yurttaşlık okuryazarlığı konusunda yetkinlik kazanmış konuk konuşmacılardan yararlanılabilir. Yurttaşlık okuryazarlığı ile ilgili okulda öğrenilen bilgileri okul dışı yaşama aktarmak için saha gezileri düzenlenebilir.

Kaynaklar

Andrew, P. J. (2005). *A short guide to action research*. Pearson Education.

Clabough, J. & Clyde, R. G. (2021). Civic education: The mission of NCSS. *Social Education*, 85(5), 306–309.

Counts, C. (2004). *The six pillars of character*. <https://charactercounts.org/character-counts-overview/six-pillars/> sayfasından erişilmiştir.

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson Education.

CSUMB. (2005). *Multicultural community*. http://service.csumb.edu/sites/default/files/101/igx_migrate/files/SLI0100.pdf sayfasından erişilmiştir.

Da Silva, V. M. & Vaz, F. (2013). *Civic literacy projects in libraries: Acting in the present thinking in the future*. 79th IFLA World Library and Information Congress, General Conference and Assembly içinde (s. 1–20). International Federation of Library Associations.

Diamond, L. (2008). *The spirit of democracy: The struggle to build free societies throughout the world*. Henry Holt and Company.

Englund, T. (2016). On moral education through deliberative communication. *Journal of Curriculum Studies*, 48(1), 58–76.

Faiz, M. (2018). Yurttaşlık okuryazarlığı. S. Kaymakçı (Ed.), *İlkokulda sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 181-209). Eğiten.

Fraenkel, J. R. & Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education* (5. b.). Mac Graw Hill.

Galston, W. A. (2020). The enduring vulnerability of liberal democracy. *Journal of Democracy*, 31(3), 8–24.

- Garrison, J. (1996). A Deweyan theory of democratic listening. *Educational Theory*, 46(4), 429–451.
- Hendricks, C. (2006). *Improving schools through action research: A comprehensive guide for educators*. Pearson, Allyn and Bacon.
- Hoelzle, L. (2012). *Teaching current events in the social studies classroom*. [Socialstudies.pressible.org/lizhoelzle/current-events](https://socialstudies.pressible.org/lizhoelzle/current-events) sayfasından erişilmiştir.
- Hylton, M. E. (2015). Civic engagement and civic literacy among social work students: Where do we stand? *Journal of Policy Practice*, 14(3–4), 292–307.
- Hylton, M. E. (2018). The role of civic literacy and social empathy on rates of civic engagement among university students. *Journal of Higher Education Outreach & Engagement*, 22(1), 87-106.
- Keegan, P. (2021). Critical affective civic literacy: A framework for attending to political emotion in the social studies classroom. *The Journal of Social Studies Research*(45), 15-24.
- Kennedy, S. S., Braun, E., & Tynes, A. (2011). *Civic literacy: Charting the dimensions and consequences of a civic deficit*. <https://www.sheilakennedy.net/2011/06/civic-literacy-charting-the-dimensions-and-consequences-of-a-civic-deficit/> sayfasından erişilmiştir.
- Kranich, N. (2005). Civic partnerships: The role of libraries in promoting civic engagement. *Resource Sharing & Information Networks*, 18(1-2), 89-103.
- LeCompte, K., Blevins, B., & Ray, B. (2017). Teaching current events and media literacy: Critical thinking, effective communication, and active citizenship. *Social Studies and the Young Learner*, 29(3), 17-20.
- Lee, W. O. (2002). The emergence of new citizenship: looking into the self and beyond the nation. G. Steiner-Khamsi, J. Torney-Purta, & J. Schwillie (Ed.), *New paradigms and recurring paradoxes in education for citizenship* içinde (s. 37–60). JAI.
- Lin, P. (2010). Information literacy barriers: Language use and social structure. *Library Hi Tech*, 28(4), 548-568.
- Literacy, C. (2009). *The partnership for 21st century skills: P21 framework definitions*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Marczyk, G., DeMatteo, D., & Festinger, D. (2005). *Essentials of research design and methodology*. John Wiley & Sons.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. MEB.
- Mezhova, M. V. (2013). Civic literacy in the space of intercultural communication. *European Researcher*, 42(2), 508-512.
- Mcleod, S. & Maimon, E. (2000). Clearing the air: WAC myths and realities. *College English*, 15(5), 573–583.

- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2. b.). Sage.
- Milner, H. (2002). *Civics literacy: How informed citizens make democracy work*. University Press of New England.
- Morgan, L. A. (2016). Developing civic literacy and efficacy: Insights gleaned through the implementation of project citizen. *Inquiry in Education*, 8(1), 1-18.
- NCSS. (2018). Affirming support for alternatives to the USCIS naturalization test as a measure of the civic knowledge, skills, and dispositions of students. *Social Education*, 82(3), 163–166.
- NCSS. (2013). *Revitalizing civic learning in our schools*. <https://www.socialstudies.org/position-statements/revitalizing-civic-learning-our-schools> sayfasından erişilmiştir.
- Newell, W. H. & Davis, A. J. (1988). Education for citizenship: The role of progressive education and interdisciplinary studies. *Innovative Higher Education*, 13(1), 27-37.
- Oğuz-Haçat, S. (2021). Yurttaşlık okuryazarlığı. K. Karatekin & E. Gençtürk-Güven (Ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar II* içinde (s.218-243). Pegem Akademi.
- Parker, W. C. & Jarolimek, J. (1997). *Social studies in elementary education*. Prentice Hall.
- Partnership for 21st Century Skills. (2009). *P21 framework definitions*. http://www.p21.org/storage/documents/P21_Framework_Definitions.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative research*. John Wiley & Sons.
- Pietersen, C. (2002). Research as a learning experience: A phenomenological explication. *The Qualitative Report*, 7(2), 1-14.
- Print, M. (1999). Strategies for teaching civics and civil society. M. Print, J. Ellickson-Brown, & A. Baginda (Ed.), *Civic education for civil society* içinde (s. 81-98). Asean Academic.
- Quigley, C. N. & Bahmueller, C. (1991). *Civitas: A framework for civic education*. NCSS.
- Reed, R. & Johnson, T. (2000). *Philosophical documents in education*. Longman.
- Shah, D. V., McLeod, J. M., & Lee, N. (2009). Communication competence as a foundation for civic competence: Processes of socialization into citizenship. *Political Communication*, 26(1), 102-117.
- Teitelbaum, K. (2010). Critical civic literacy in schools. J. L. DeVitis & L. Irwin-DeVitis (Ed.), *Adolescent education: A reader* içinde (s. 307–322). Peter Lang.
- Uslu, H. (2009). *Altıncı ve yedinci sınıf fen ve matematik derslerinde günlüklerin kullanılmasına yönelik öğrenci görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Vontz, T. S. & Nixon, W. A. (1999). *Issue-centered civic education in middle schools*. ERIC Clearinghouse for Social Studies/Social Science Education.

- Wahlström, N. (2022). School and democratic hope: The school as a space for civic literacy. *European Educational Research Journal*, 21(6), 994–1008.
- Wilson, K. K. (2002). Promoting Civic Literacy. A Report of the Institute on Family and Neighborhood Life at Clemson University. ERIC database. (ED466924).
- Woll, H. (2013). Process diary as methodological approach in longitudinal phenomenological research. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology*, 13(2), 1-11.

Extended Summary

The expected outcomes of students, content knowledge and learning-teaching situations are the basic elements of a course curriculum. In this context, there are four elements of the curriculum: learning outcomes, content, teaching-learning process, and measurement and evaluation. Measurement and evaluation are indispensable elements of the educational process. Diaries, one of the alternative evaluation tools, were used in this study. During the literature review process, no student diaries were encountered in the national and international literature in which students reflected their feelings and thoughts about the civic literacy training program. Student diaries were used in order to contribute to the literature. In this study, it is aimed to determine how civic literacy education activities are reflected in students' diaries. What are the effects of education activities organized to develop civic literacy on students' civic literacy?

The research was designed with action research, one of the qualitative research methods, in accordance with the purpose and content of the research. It is considered to be suitable for the general framework of the research in terms of features such as determining whether the developed training program works in the process, observing the change and development in students, improving the application, ensuring that students learn by doing and experiencing and applying what they learn in life outside the school, and the researcher obtaining first-hand information by being involved in the process. It can be said that it is suitable for participatory action research since the research was carried out under the supervision of the teacher and directly by the researcher. The aim of the research is to develop an educational model for civic literacy. In this context, it is thought that planning research in participatory action research and developing education is related to the goal of the research. The researcher played a participatory role in the study.

It was thought that the outcomes associated with citizenship in the social studies course curriculum did not fully cover civic literacy, and that it would take a long time to gain it through activities to develop civic literacy in students. The permission received for the research is time limited. The researcher has no previous experience of such a study. Since this is the first time the study is conducted and students are asked to make connections with life outside of school, seven outcomes were created for the civic literacy training program. The outcomes are as follows: "1. Contacts

authorized bodies to solve a social problem. 2. Conducts activities to develop intercultural interaction. 3. Realizes the importance of freedom in the decision-making process. 4. Analyzes current news and events. 5. Evaluates their responsibilities in actively participating in social problems. 6. Designs projects to ensure social unity and solidarity. 7. Plans organizations in which the school will feel like an important part of it." The results were supported by literature and a civic literacy training program was developed. In this educational model, petition examples include community service practices, guest speakers, penpal projects, current events albums, and visits to institutions and organizations.

In determining the participants in the study, the non-probability sampling method and specifically convenience sampling method were preferred. The researcher was chosen because he had been working in the region where the school was located for a long time, knew its socio-cultural structure. Also, it was thought that effective communication could be established with the students, parents and school administration for the study. A branch in the school where the study would be conducted was determined for the application. In determining the class, it was thought that since the researcher would interact with the class, they would be able to acquire the high-level thinking skills required by civic literacy. There were 25 students who took part in all processes of the study. Diaries were used as a data collection tool in the study. After each activity carried out for the implementation of the civic literacy education program, the participants were given tips on how to reflect on their diaries and it was ensured that all participants kept a daily diary throughout the research process. The content analysis method was used in the evaluation of student diaries in the study. In this study, content analysis was preferred in order to examine the obtained data in depth, to bring together similar concepts and themes in a holistic manner and to interpret them in a way that readers can understand. After the data was collected, the participants were given codes starting from one. In the evaluation of the student diaries, the gender factor was taken into consideration and they were named with codes such as KÖ-1, EÖ-2 (Female Student 1 - Male Student 2). The codings were made by the researcher at certain intervals.

As a result of the implementation of the civic literacy training program, the data obtained from the student diaries were evaluated in four categories. These categories are; the development of students' civic literacy competencies, the evaluation of the civic literacy training program, the skills acquired through the program, and the values acquired through program. The learning outcomes included in the civic literacy training program were determined to have been gained by the students as a result of the applications. It can be said that the civic literacy competencies developed as a result of the outcomes acquired by the students. At the same time, it can be evaluated that the implemented training program not only developed the civic literacy competencies of the students, but also provided them with the opportunity to develop passion for the society they live in. It is also seen that

intercultural interaction, one of the learning outcomes of the civic literacy training program, is the most reflected expression in the diaries by the students. The civic literacy training program was evaluated positively by the students. It can be thought that the positive evaluation of the prepared program by the students is due to the fact that the program was prepared considering the basic principles of education such as suitability to the target, relevance to the student, closeness to life, transferability, closeness to far, openness and economy. In addition, the training program may have been evaluated positively by the students due to the fact that multiple activities such as scenarios, family participation, civic literacy supporting activities and student product file were included as teaching materials in the training program. It was seen that the findings that the civic literacy training program created awareness in students, was fun and provided self-confidence were the most encountered expressions in the student diaries. It was concluded that with the civic literacy training program, students gained the skills of cooperation, communication, empathy, media literacy, research, recognizing stereotypes and prejudices, critical thinking, innovative thinking, using Turkish correctly, properly and effectively, social participation, problem solving and decision making. It was determined that with the civic literacy training program, students acquired the values of responsibility, freedom, cooperation, respect, sensitivity, equality, and solidarity.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunun 04.08.2022 tarih ve 13 sayılı onayı ile yürütülmüştür.